

ΣΟΝΕΤΤΑ

ΕΦΥΓΕΣ

Ἐσύ, πού κίπο ἐξωτικό ἔχεις τὰ δυό σου χεῖρη
 Ὅπου ἀνθίζουσι οἱ χαρὲς κ' ὅπου τὸ γέλιο θάλλει,
 Ὅταν ἐρχόσουν στὸ γυαλὸ μονάχη κάθε δεῖλι
 Πῶς τὰ κρινάκια πρόσχαρα γέρονται τὸ κεφάλι!

Γυροβολιὰ ἀπλονότανε ἡ χάρη ἐνοῦ Ἀπρίλη
 Κ' ἡ ἄβρα ἀρχίνας μουσικὰ τραγοῦδια νὰ σοῦ ψάλλει.
 Τὰ δάσα, οἱ λόγγοι ἀνάσαιναν σὰ νὰ τοὺς εἶχες στείλει
 Κάποιαν ἀπόκοσμη προῆ ἀπ' τὰ δικὰ σου κάλλι.

Μιά νύχτα στὸ λιμάνι μας φάνηκε ἕνα καράβι
 Καὶ στῆς ἀβγῆς τὰ σῦθαμπα τῶνονταν πέρα οἱ κάβοι.
 Ἐφύγες. Τώρα ἀναγαλλίες δὲν κλεῖ γιὰ μένα ἡ χώρα,

Καὶ τὸ παραθυράκι σου μὲ τὸ περιπλοκάδι
 —Μάτι καὶ γαϊτανόφρυνδο— σὰν πονεμένο τόρω
 Μὲ βλέπει ἐκεῖθε νὰ περνῶ ἔρμος τὸ κάθε βράδι.

ΤΟ ΓΛΥΚΑΝΑΒΛΕΜΜΑ ΣΟΥ

Ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ θάλασσα τὸ γλυκανάβλεμμά σου
 Πὺν τὴ μερῶναι μονομιᾶς καὶ πὺν τὴ γαληνέβει,
 Ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ χλωροσιὰ τ' ἀντικρυνῶν μας δάσου
 Πὺν τὴν τηρῆς κάθε πουργὸ καὶ γήλιο δὲ γυρῶβει.

Ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ λίμνη μας, πὺν ὅταν βρεθεῖ
 [μυροσιὰ σου
 Κάποιο χαιρέτισμα ἀρχινᾷ καὶ τὰ νερὰ σαλέβει,
 Κι' ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ ἀνοιχτὴ τὸ γλυκανάβλεμμά σου,
 Πὺν γιὰ τὰ μύρια τ' ἀνθία τῆς τίς ὁμορφίες του κλέβει.

Ἐγὼ, πὺν πάντα ὁ στοχασμὸς κ' ἡ φαντασία
 [πλανᾷ με,
 Ὅσες σιγμὲς μοῦ ἐστόλισε λογιᾶζω καὶ θυμᾶμαι.
 Θυμᾶμαι. Κ' εἴταν μιά βραδιά πὺν ἐξέχωρη εἶχες
 [χάρη.

Στὸ περιβόλι ἐκάθοσουν σὰ βγῆκε τὸ φεγγάρι,
 Καὶ μόλις ὕψωσες ἐσὺ σὲ κείνο τὴ ματιά σου
 Ν' ἀδεύαζε τὸ χρυσάφι του, εἶδα, μέσ' τὴν πο-
 [διά σου.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΤΟΥ κ. Α. THUMB (*)

1 Ψυχάρης, «Ζωὴ καὶ ἀγάπη» στὴ μοναξιά. Ἱστορικὰ ἐνὸς καινούριου Ρομπινσώνα.

2 Jean Psichari (καθηγ. τῆς νεοελλην. φιλολογίας στὴν École des langues orient. viv. στὸ Παρίσι). Essai de grammaire historique sur le changement de λ en ρ devant consonnes en Grec ancien médiéval et moderne (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ Mémoires orientaux δημοσι. ἀπὸ τὴν École nationale des langues orientales vivantes).

3 Α. Πάλλης, ἡ Ἰλιάδα μεταφρασμένη.

4 Kant, Κριτικὴς τοῦ ἀδύλου λογισμοῦ μέρος πρῶτο. Μετάφρασμα Γ. Μαρκέτι, καὶ Α. Πάλλης.

Ὅσο διαφορετικὰ κ' ἂν φαίνονται τὰ πένου βιβλία ἀπὸ μιὰ ὄψιν, δείχνονται ὅμοια, ὅλα δεμένα μὲ τὸ νεοελληνικὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ὄψιν πρῶτα ἀπ' ὅλα τοὺς πρέπει νὰ χτιμηθοῦνε. Ὁ Ψυχάρης, ὁ ἀκούραστος ἀρχηγὸς στὸ κίνημα γιὰ τὴ λαϊκὴ γλῶσσα, ζητᾷ σ' ἕνα μεγάλο του ρομάντσο (1) πρῶτα πρῶτα ν' ἀποδείξῃ πάλι τὴ φιλολογικὴ ἱκανότητα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ.

Δουλειὰ μου δὲν εἶναι νὰ χαρακτηρίσω καὶ νὰ κρίνω τὴ θέση αὐτοῦ τοῦ ρομάντσου μέσα στὴν παγκόσμια φιλολογία, καὶ ὅμως μὲ δυὸ λόγια βρίσκω καλὸ νὰ μνημονεύω τὸ λιγώτερο, πῶς ὁ Ψυχ. ξαναπαίρνει τὸ ρομπινσώνιο πρόβλημα τοῦ Deloe, μὲ τοῦ δίνει σημαντικὰ ἀλλοιώτικη μορφή.

Τὸ ρομάντσο, πὺν αὐτὸ μέσα μεγάλῳ ρόλῳ παίξει ἡ σκέψη, δὲ μπορούμε ἀλήθεια νὰ τὸ πούμε πραγματικὸ, ἂν καὶ φανερά τέτοιο θέλει νάναί. Ἐνῷ ἡ πρώτη περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ ριγμένου στὸ νησί αὐτῇ μοῦ φαίνεται πῶς ζουγαρίζεται μὲ πιστευτὴ ψυχολογία, ἡ ἐρωτικὴ ἱστορία στὸ δεύτερο μέρος δὲ μοῦ κάνει τὴν ἴδια ἐντύπωση. Ὁ Ρομπινσώνας δηλ. αὐτὸς ἐπειτα ἀπὸ πολλὰ χρόνια πετυχαίνει μιὰ νέα συντροφίσσα πὺν ρίχτηκε καὶ αὐτὴ ἀπὸ ναυάγιο στὸ ἴδιο ἔρημο ἀκρογιάλι· μὲ νὰ γεννηθῇ σ' ἕνα ναῦτη πὺν χε πικὰ καταντῆσει σωστὸς τῆς φύσης ἄνθρωπος, ἕνα ἐρωτικὸ εἰδύλλιο, κατὰ πῶς δηγίεται ὁ συγγραφεὺς, μὺ φαίνεται πῶς δὲν πάει μὲ τὴν πραγματικότητα. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, μ' εὐχαρίστησέ μου ἀφίνω σ' ἄλλους νὰ πὺν πένου σ' αὐτὸ τὴ γνώμη τους κ' ἐρχομαι τώρα νὰ κρίνω τὸ τυπικὸ τοῦ βιβλίου.

(*) Δημοσιεύτηκε στὴ Deutsche Literaturzeitung (φύλλ. 26 Αὐγ. 1905).

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ φιλολογικὸ ἔργο τοῦ ἀναμνησθέντος τῆς γλώσσας πρέπει ἰδιαίτερα νὰ ζακατονιστῇ ἡ ἱκανότητά τὴν ἐκφράση καὶ ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία πρέχει ἡ γλῶσσα· μὲ πόση ἐργασία καὶ σκέψη χρειάστηκε ὁ συγγραφεὺς νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ φυσικὸ πλοῦτος τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ γιὰ τοὺς σκοποὺς μιᾶς φιλολογικῆς γλώσσας, τὸ βλέπουμε ἀπ' τὸν ὑπερόλογο πῶς βαλε ὁ Ψυχ. στὸ ρομάντσο του· μιλάει σ' αὐτὸν ἐξὸν ἀπὸ ἄλλα γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ἀπόδοση πὺν μπορούσαν νάχουν μερικὲς λέξεις σὰν τὰ milieu immensité, direction, espace. Δείχνοντας ὅτι ἡ λαϊκὴ γλῶσσα μὲ τὰ θησαυρά της σὲ λέξεις καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλα μὲ τὰ πολυριθμὰ ἐπιθέματα τῆς μπορεῖ ν' ἀποδώσῃ τίς διαφορὰς λεπτῆς διαφορᾶς πὺν παρουσιάζουν ἐκείνες οἱ λέξεις (παράβαλε π. χ. σχηματισμοὺς σὰν τὴν τοπωσιὰ καὶ τοπο—σύνη) ἀποδείχνει τὸν πλοῦτος καὶ τὰ εὐκολοῦγιστο τῆς μητρικῆς τοῦ γλωσσας. Μὰ σὰ νὰ μοῦ φαίνεται πῶς τραβᾷ πὺν μακριὰ ἀπ' ὅτι πρέπει μὲ τὴν ἀποτύπωση λέξεων γιὰ τίς διαφορὰς μικροδιαφορᾶς τῶν ἐννοιῶν ἐκείνων. Γιατὶ πιστεύω πῶς μιὰ παρὰ πολὺ πλούσια διάκριση σὲ λεπτῆς διαφορᾶς στὴν ἐκφράση περισσότερο βλάπτει παρὰ ὠφελεῖ, κ' ἕνα οἰκονομικὸ νοικοκυρὸ γιὰ τὸ παρὸν ἀξίζει πὺν πολὺ.

Μιὰ μόνο λέξη γιὰ τὸ γερμανικὸ «Ran» θὰ φτανε χωρὶς ἄλλο νὰ νοιώσουμε καλὰ τὰ πρῶτα ἀπ' τὴ φιλοσοφικὴ, τὴ μαθηματικὴ ἢ ἄλλῃ ἐννοια χωρὶς νὰ χρειαστῇ βοήθεια γιὰ τὴν ἀντίληψη μὲ χωριστὸ γλωσσικὸ τύπο. Ὁ πλοῦτος μερικὲς φορές μπορεῖ νάναί πλεονασμὸς· ἄς θυμηθῶμε μόνον τὸς ἀριθμητικὸς τύπους καθὼς ὁ τριπλῆς, πληθυντικὸς, ὀλίκος, πὺν καθόλου δὲν εἶναι σημάδια γλωσσῶν πὺν μιλοῦν λαοὶ μὲ ὑψηλὸ πολιτισμὸ. Γιὰ τὴν διάδοση τῆς καινούριας γλώσσας ἄλλωστε βρίσκω σοβαρὸ νὰ μὴ φέρη σὲ κομμάτιασμα μιὰ παρὰ πολλὴ παραγωγή ἀπὸ καινούριες λέξεις, πρᾶμα πὺν θ' ἀπειλοῦσε τὴν ἐνότητα τῆς γλώσσας. Μὲ λέξεις πὺν ὑπάρχουν, καθὼς τόπος καὶ χῶρος, θὰ μαστε πὺν εὐχαριστημένοι παρὰ μὲ νεοσχηματισμοὺς, ὅσο τέτοιοι δὲ φαίνονται χωρὶς ἄλλο χρειαζόμενοι.

Νεοσχηματισμοὶ λέξεων ἢ παράλλαγμα ἄλλων πὺν ὑπάρχουν παρουσιάζονται φυσικὰ πολὺ τῆς ἀνάγκης σὰν πρόκειται γιὰ παράσταση ἐπιστημονικῶν πραγμάτων. Ὁ Ψυχ. συχνὰ ὡς τώρα μεταχειρίστηκε γιὰ ἐπιστημονικὰ γλωσσικὰ θέματα τὴ λαϊκὴ γλῶσσα καὶ αὐτὸ κάνει τώρα πάλι σὲ μιὰ δια-

Ὁμηρος, σεβαστοὶ ἄνθρωποι, μεταχειρίστηκαν καὶ γραφτὸ τὸ ψέμα, γιὰ νὰ μὴ ξεγελᾶνε μονάχα ὅσους τοὺς ἄκουγαν τότε, παρὰ κ' ἴσαμ' ἐμᾶς νὰ φτάσῃ, ἡ ψευτιά τους διαδοχικὰ, μέσα σ' ὁμορφότερες ρίμες καὶ σὲ μέτρα φυλαγμένη. Ἐμένα τουλάχιστο πολλές φορές μοῦρχεται νὰ ντρέπομαι γιὰ λογαριασμὸ τους, ὅταν δηγιούνται τὸ κόψιμο τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τὸ δέσιμο τοῦ Προμηθέα καὶ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Γιγάντων καὶ ὅλη τὴν τραγωδίαν πὺν γίνεται στὸν Ἀδην, καὶ ὅτι ὁ Δίας ἐνέκ' ἀγάπης γίνηκε βουβάλι ἢ κύκνος καὶ ὅτι κάποιον ἀπὸ γυναῖκα μεταμορφώθηκε σ' ὄρνιθον ἢ ἀρκούδα, καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ τοὺς Πήγασους καὶ τίς Χίμαιρας καὶ τίς Γεργόνες καὶ τοὺς Κύκλωπες καὶ ἄλλα τέτοια, παραπολύ ἀλλόκοτα καὶ θαυμαστὰ παραμυθία πὺν μπορούμε νὰ γητέβουν τὴ φαντασίαν τῶν παιδιῶν, πὺν φοβούνται ἀκόμη τὴ Μοῖρην καὶ τὴ Λάμην. Μολατάρτα τὰ ὅσα λέν οἱ ποιητὰδες εἶναι ἴσως ὑποφερτὰ ἀμμή τὸ νὰ λέν πικὰ ψέματα οἱ πολιτεῖες καὶ πολλὰ ἔθνη ἔτσι φανερά καὶ χωρὶς ντροπὴ δὲν εἶναι γέλοιο; καὶ ὅμως οἱ Κρητικοὶ δὲν ντρέπονται νὰ δείχνουν τάφο τοῦ Δία, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι λέν ὅτι ὁ Ἐριχτόνιος βγῆκεν ἀπὸ τὴ γῆς, καὶ πῶς οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ ξεφύτρωσαν καθὼς τὰ λάχανα, πολὺ σοβαρώτερα αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Θεβαίους, πὺν

δηγιούνται ὅτι ἀπὸ τὰ δόντια φιδίου κάποιον Σπαρτοῖ (ἄνθρωποι) ξεπετάχτηκαν. Ἄν ὅμως δὲν τὰ παίρνη κανεὶς αὐτὰ γι' ἀληθινὰ, ἀφοῦ εἶναι τόσο ἀστείλα, παρὰ μὲ σκέψη ζετᾷζοντάς τα, θὰ νομίζεν ὅτι τκιριάζει σὲ κανένα Κόροιβον ἢ Μαργίτη νὰ πιστέβῃ ὅτι ὁ Τριπτόλεμος πέταξε στὸν ἀέρα καθάλα σὲ φτερωμένα φέδια ἢ ὁ Πάνας ἔρθεν ἀπὸ τὴν Ἀρκὰδιαν βοήθῃς στὸ Μαραθῶνα ἢ ἡ Ὀρείθυια ἀρπάχτηκεν ἀπὸ τὸ Βορέα, αὐτὸς δὲ ἄθεος καὶ τρελλὸς νομίζεται, ἀφοῦ δὲν πιστέβει σὲ τόσο ὀλοφάνερα καὶ ἀληθινὰ πρᾶματα· τόσο πολὺ νικάει τὸ ψέμα.

ΦΙΛ. Μὰ οἱ ποιητὰδες, Τυχεῖς, καὶ οἱ πολιτεῖες μπορούμε νὰ βροῦνε συμπάθειαν, γιατί οἱ πρῶτοι ἀνακατέβουν μὲ τὴν ἱστορίαν τὸ ἐφεχέριστο τοῦ παραμυθιοῦ, πὺν εἶναι πολὺ ἐλλυσιτικὸ, ἐπειδὴ αὐτὸ προπάντων τοῦς χρειάζεται γιὰ ὅσους τοὺς ἄκουε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κ' οἱ Θεβαῖοι καὶ ὅποιοι ἄλλοι παρουσιάζουν τίς πατρίδας τους μὲ τὰ τέτοια πὺν σπουδαίως. Ἄν βγάλῃ βέβαια κανένας αὐτὰ τὰ παραμυθία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τίποτα δὲ θὰ ἐμποδίσῃ νὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα ὅσοι τὰ φτιάχνουν, γιατί οἱ ξένοι δὲ ἔθελαν οὔτε χάρισμα ν' ἀκούσουν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνοι ὅμως πὺν ἐρχαριστιοῦνται μὲ τὸ ψέμα, δίχως καμὴν τέτοια ἀφορμὴ, δικαιολογημένα θὰ φαίνονταν κομικώτατοι.

ΤΥΧ. Σωστὰ μιλεῖς γιατί ἐγὼ σοῦρχομαι ἀπὸ τοῦ περιφημοῦ Εὐκράτους ἀφοῦ ἄκουσα πολλὰ ἀπίστευτα καὶ παραμυθία, ἢ καλλιτέρα, ἐνῷ ἄκόμα μιλοῦσαν, ἐφύγα τρέχοντας, γιατί δὲν ὑπόφερα τὴν ὑπερβολικὴν ψευτιά τους, καὶ σὰν νὰ μὲ κυνήγησαν οἱ Στρίγγιες, ἐπειδὴ πολλὰ ἀχώνευτα καὶ ἀλλόκοτα δηγιόταν.

ΦΙΛ. Καὶ ὅμως, Τυχεῖς, ὁ Εὐκράτης εἶναι ἀξιόπιστος ἄνθρωπος καὶ κανεὶς μήτε νὰ πιστέψῃ, μπορεῖ, ὅτι ἐκεῖνος, ἐνῷ ἔχει τόσο μακριὰ γενεάδα, ζηνταχρονίτης ἄνθρωπος καὶ ἐνῷ ἄκόμη τίς πὺν πολλές φορές φιλοσοφᾷ, θὰ ὑπόφερνε καὶ ν' ἄκουσῃ μόνο κανέναν ἄλλον νὰ λέγῃ ψέματα, ὅταν εἶναι παρὸν, ὅχι ὅτι θὰ τολμοῦσε καὶ ὁ ἴδιος τίποτα τέτοιο.

ΤΥΧ. Γιατὶ δὲν ξέρεις, φίλε μου, πόσα εἶπε καὶ πῶς τὰ βεβαίωσε καὶ πῶς γιὰ τὰ περισσότερα ὁρκιζότανε στὰ παιδία του, πὺν τάχε σιμὰ του, ὡς πὺν ἐγὼ, ἐνῷ τὸν κοίταζα μὲ προσοχὴ, σκεπτόμενον διαφορὰ, ἄλλοτες ὅτι εἶχε τρελλαθῇ καὶ δὲν ἔτανε στὰ συγκαλά του, καὶ ἄλλοτες ὅτι δὲν τὸν εἶχα νοιώσει τόσο καιρὸ τί τοκαλατάνος εἶναι, κρύβοντας κάτου ἀπὸ τὸ λιουτοτόμαρο κάποιον ἀστειὰ μαῖμου· τόσο παράλογα δηγιόταν.

ΦΙΛ. Σ' ἐρκίζω στὴν Ἑστία, Τυχεῖς, ποῖς ἔτταν αὐτὰ; γιατί θέλω νὰ μάθω σὰν τὴ εἶδος ἀνθρώ-